

Лариса Шевчук,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
Київ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКО-ЛІДЕРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ

Ключові слова: *управлінсько-лідерські здібності, розвиток школярів, освіта України, освіта Німеччини.*

Для ефективного розвитку суспільства й економіки України необхідні яскраві лідери та харизматичні управлінці, підготовку яких, на нашу думку, потрібно здійснювати, починаючи із шкільних років. Зважаючи на вікову специфіку учнів, актуальним є розвиток їхніх управлінсько-лідерських здібностей.

Оптимальне окреслення управлінсько-лідерських здібностей школярів можливе за умови врахування сутності таких понять як «лідерство», «управління» та «здібності».

Здібності – вце «індивідуально-психологічні особливості, що виявляються в діяльності, є умовами її успішного виконання і спричиняють відмінності в динаміці оволодіння необхідними для людини знаннями, навичками і вміннями» [1, с. 217].

Для визначення сутності управлінських здібностей школярів доцільним є врахування тверджень українських науковців про те, що управління має забезпечувати структурну цілісність систем, забезпечувати «життєдіяльність, цілеспрямовану динаміку їх розвитку» [2, с. 364]; «підтримання заданого режиму діяльності, реалізацію програми досягнення мети» [3, с. 657]; «реалізацію конкретних програм і практичних завдань» [2, с. 364]; «цілеспрямований вплив на певний об'єкт з метою його зміни в майбутньому» [4, с. 10], «специфічною формою накопичення та використання корисної інформації» [5, с. 21].

На думку С. Гайдученко, Л. Даниленко, Л. Карамушки лідер є енергійною людиною, яка генерує ідеї, бачить мету, передбачає зміни, формує в інших позитивне ставлення до них, працює над їх впровадженням, надихає оточуючих.

О. Яценко, досліджуючи формування лідерських якостей майбутніх менеджерів у процесі психолого-педагогічної підготовки, перелічує лідерські якості відповідно основних функцій менеджера (табл. 1).

Таблиця 1. Лідерські якості (відповідно до основних функцій менеджера) [6, с. 498]

№ з/п	Основні функції менеджера	Лідерські якості
1.	Планування	Ентузіазм, рішучість, енергійність, здатність дивитися вперед, розвинена інтуїція, вміння діяти у відповідності до ситуаційних змін, самоменеджмент
2.	Організація	Вміння досягати результатів, самодисципліна, здатність приймати складні рішення в умовах дефіциту часу та відсутності надійної інформації, вміння ефективно спілкуватися, опірність до стресу, вміння розпоряджатися своїм часом
3.	Мотивування	Впевненість, порядність, вміння вести за собою, самовдосконалення, здатність впливати на інших, вміння визначати та розвивати таланти, вміння вселити впевненість в успіх спільної справи
4.	Контроль	Готовність надати підтримку, здатність дивитися уперед, чесність та цілісність, тактовність

Аналізуючи дослідження проблеми розвитку управлінсько-лідерських здібностей, варто зазначити, що на інтернет-ресурсах Німеччини розміщено результати дослідження соціальної мережі для пошуку і встановлення ділових контактів LinkedIn щодо навичок, які повинні мати керівники: по-перше, це управління знаннями (для більш, ніж 90% опитаних керівників – «більш важливо» або «дуже важливо»); по-друге, аналіз даних (85%), однак, саме з метою вирішення питань; по-третє, крос-функціональні навички – талант до об'єднання команд (80%); по-четверте, лідерські якості (72%); по-п'яте, управління проектами (70%); крім того, підприємництво –

здатність спробувати нове та ризикувати («входить у трійку кращих якостей, які очікує роботодавець від працівника» [7]).

На сайті hafawo опубліковано топ-10 навичок, необхідних для успішного лідерства та керівництва: «критичне мислення – швидкий огляд ситуації, її аналіз, визначення основної проблеми і формулювання рішення); риторика – мистецтво говорити, як засіб переконання своїх слухачів)», вміння слухати – прислухатися до інших, щоб приймати правильні рішення; подальше навчання – читання, ознайомлення з новою інформацією, отримання нових вражень; точність, виразність висловлень (у розмові, звітах); творче мислення – вміння думати по-іншому, виходити за рамки, прагнути до нових способів; мотивація – вміння мотиватора; емоційний інтелект і соціальні навички; делегування повноважень співробітникам; вміння адаптуватися («швидка адаптація до нових технологій, методів і способів мислення») [8].

Institut für management-innovation prof. dr. Waldemar Pelz перелічує тридцять п'ять найбільш важливих управлінських і лідерських компетенцій, що містять такі аспекти як налагодження довірливих та стійких стосунків, аналітичне мислення у складних ситуаціях, стратегічне мислення, прогнозування, особисті якості (чесність, оптимізм, наполегливість та ін.), цілеспрямований вплив на поведінку інших, стимулювання ефективного самоконтролю, вміння спілкуватися, підприємливість та ін. [9].

На думку українського вченого Д. Алфімова, визначальні компоненти лідерських якостей – це загальні риси лідера як система його ціннісних орієнтирів і відносин до навколишнього світу й людей; лідерська поведінка як умова взаємного сприйняття, взаєморозуміння, взаємооцінки; ситуація, у якій діє лідер як передумова успішної діяльності. Науковець пропонує моделі, що ґрунтуються на наступності виховання лідерських якостей школярів,

зокрема, у початковій школі – активності, здатності до товариських відносин, уміння слухати співрозмовника, рішучості, готовності учня до самостійного виконання завдань, упевненості в собі.

А. Семенов виокремлює такі лідерські якості особистості як активність, відповідальність, самостійність, ініціативність, емоційна стійкість, та пропонує педагогічну модель розвитку лідерських якостей учнів початкових класів засобами рухливих ігор.

Підсумовуючи зазначене вище, зазначимо, що, на нашу думку, розвиток управлінсько-лідерських здібностей школярів – це розвиток активності, здатності генерувати ідеї та запалювати ними інших, вмінь спілкуватися, працювати в команді, здійснювати планування, організацію, керівництво, координацію і контроль, умінь роботи з текстовою інформацією, виховання відповідних рис характеру та якостей особистості.

Список використаних джерел:

1. Степанов О.М. Основи психології та педагогіки : навчальний посібник / О.М. Степанов, М.М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 520 с.
2. Соціальна філософія. Короткий енциклопедичний словник // В.П. Андрущенко, М.І. Горлач. – Київ-Харків : ВМП «Рубікон, 1997. – 398 с.
3. Філософський енциклопедичний словник. / В.І. Шинкарук, Є.К. Бистрицький, М.О. Булатовта ін. – К. : Абрис. – 742 с.
4. Охріменко А.Г. Основи менеджменту: навч. посіб. / А.Г. Охріменко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 130 с.
5. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти: Науково-методичний посібник / Л.М. Калініна, Н.М. Островерхова, А.Ф. Остапенко. – К. : «Актуал. освіта», 2002. – 310 с.
6. Яценко О. М. Лідерські якості в структурі складових компетентностей менеджерів / О. М. Яценко // Молодий вчений. - 2016. - № 6. - С. 496-501. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_6_125.
7. 21.10.2015 Hard und Soft Skills: Diese Fähigkeiten sollten Führungskräfte haben Das Karriere-Netzwerk LinkedIn hat untersucht, welche Fähigkeiten von Führungskräften am häufigsten nachgefragt werden. Ein Überblick. Siehe <http://www.360-grad-feedback.net/360-Grad-Feedback-Managementkompetenzen.pdf>
8. Die TOP 10 Fähigkeiten erfolgreicher Siehe <http://www.hafawo.at/beruf-und-karriere/die-top-10-faehigkeiten-erfolgreicher-fuehrungskraefte/Fuehrungskraefte>.
9. Die 35 wichtigsten Management- und Führungskompetenzen. Siehe <http://www.360-grad-feedback.net/360-Grad-Feedback-Managementkompetenzen.pdf>
10. Алфімов Д. В. Структура лідерських якостей особистості школяра / Д. В. Алфімов. – Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2010. – №6 (41). – С. 35-44.

11. Семенов А. А. Виховання лідерських якостей у молодших школярів засобами рухливих ігор : монографія / А. А. Семенов – Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 217 с.
12. Шевчук Л. М. Управлінсько-лідерські здібності молодших школярів: сутність та специфіка / Л. Шевчук. – Український педагогічний журнал. – 2016. – №4. – С. 18-22.